

Buzetski zbornik, sv. 38, Katedra Čakavskog sabora Buzet – »Josip Turčinović« (2011.), 352 str.

Trideset osmi svezak *Buzetskog zbornika* predstavljen je u sklopu znanstveno-stručnog skupa »Buzetski dani 2011.«, koji je održan 2. rujna 2011. u Gradskoj vijećnici Narodnog doma u Buzetu. Svezak je podijeljen u osam cjelina od kojih će, zbog tematskog karaktera časopisa, u ovom prikazu biti detaljnije obrađeni samo članci prve cjeline (radovi sa znanstvenog skupa), dok će tekstovi ostalih cjelina biti samo nabrojani.

Uvodni je tekst u *Zborniku* transkribiran govor gradonačelnika Grada Buzeta održan na svečanoj sjednici Gradskoga vijeća povodom obilježavanja Dana grada pod nazivom *Subotina 2010.* (str. 5 – 8).

Slijedi prva cjelina pod naslovom »41. znanstveni skup "Buzetski dani"«, u kojem su objavljeni radovi s istoimenog skupa iz rujna 2010. godine. Prvi članak pod naslovom »Gradine podno Žbevnice« (originalan je naslov na znanstvenom skupu glasio »Gradine Bužeštine kroz prizmu moderne tehnologije«) (11 – 20) djelo je Klare Buršić Matijašić. Autorica na primjeru gradine Jašmovica blizu Buzeta daje pregled dosadašnjih znanstvenih istraživanja na tom području. Ističe ulogu arheologa i(li) ljubitelja starina Carla Marchesettija koji je početkom 20. stoljeća napisao prvu knjigu o istarskim arheološkim lokalitetima, a konkretno na Bužeštini iscrtao prve mape Jašmovice. Nadalje, u Radu autorica iznosi rezultate vlastitih istraživanja na gradini te promišlja o pronađenim materijalnim ostacima iz eneolitika u pećini koja se nalazi u sklopu kompleksa.

Sljedeći članak, na temu »Natpis Justinijanova doba iz sela Rim (pod Ročom) o crkvenoj organizaciji« (21 – 26) djelo je Ivana Milotića. U njemu autor daje kratak pregled povijesti Bužeštine tijekom starog vijeka, osvrnuvši se поближе na naseobine u okolici današnjeg sela Rim. Pronađeni nadgrobni spomenici datiraju u 1. i 2. stoljeće, dok natpis koji je središnjom temom Rada stručnjaci smještaju u 6. stoljeće zbog čega se smatra da je nastao za vladavine Justinijana. Očuvao se ulomak u prijepisu, a spominje Ursusa Prezbitera – svećenika koji je u doba tršćanskog biskupa Frugifera (koji se također spominje) oslikao crkvu u Ročkoj vali. Na temelju natpisa, u nedostatku drugih izvora, autor izvodi zaključak kako je u ranom srednjem vijeku u središnjoj Istri postojala složena crkvena organizacija. Ističe također kako natpis potvrđuje da Trst već u tom razdoblju ima status biskupije te da crkvice u Ročkoj vali potpada pod njezinu jurisdikciju.

Željko Bistровić autor je sljedećeg rada, na temu »Dva konzervatorska priloga poznavanju kulturne topografije šireg područja Bužeštine« (27 – 34), u kojem je predstavio tijek konzervatorskih radova na dvjema crkvicama, sv. Jelene u Marčenigli te sv. Martina u Vodicama. Prva je datirana u 17. stoljeće, pripada baroknom razdoblju te nema fresaka. U članku je detaljno opisano zatečeno stanje prije početka konzervatorskih zahvata te popis ukrasa i drugih elemenata koji su zatečeni u njoj i oko nje. Druga crkvice koja se nalazi malo poviše Vodica datirana je u sredinu 16. stoljeća. Nalazi se na vrhu brda, naselje oko nje je napušteno i razrušeno, a zatečena je u vrlo lošem stanju – pukotine po zidovima,

zapuštena unutrašnjost i vlaga. Nema fresaka, ali je pronađena upisana apsida, prema autoru najstarija u ovom dijelu Ćićarije.

Sljedeći rad, pod naslovom »Prilozi o vrhuvskoj prošlosti (XI. – XIX. st.)« (35 – 50) djelo je Slavena Bertoše. Autor pruža pregled svih vijesti u kojima se mjesto Vrh spominje tijekom prošlosti, u urbarima, matičnim knjigama i ostalim izvorima. Prvi je dokument u kojem se spominje iz 1522. godine, od kada se može pratiti rast i razvoj ovoga mjesta u novom vijeku, modernom i suvremenom dobu. Iznose se u Radu i mnoge zanimljive crtice iz svakidašnjeg života mještana, kao i podatak o čistoći zraka u ovim krajevima zbog čega su naselje uglavnom zaobilazile bolesti. Spominju se razbojnici, krivotvoritelji i drugi prijestupnici te podatak kako je administrativno središte tijekom dužeg novovjekovnog perioda bio Rašporski kapetanat. Autor obrađuje i duhovni život mještana, iznoseći u Radu broj crkva te njihov opis i karakteristike, dok razvoj školstva u ovom kraju potkrepljuje podatkom iz 1846. godine, kada je vrhuvski župnik Mate Novak sastavio popis djece koja su spremna za polazak u školu.

Članak Zdenka Baloga naslova »Susret antike i srednjeg vijeka – motiv orla i zmije u Istri« (51 – 68) uvodi čitatelje u problematiku objašnjenjem likovnog motiva borbe orla i zmije, koja se od davnina pojavljuje u različitim interpretacijama. Daje pregled od sumersko-babilonskog mita o kralju Etani kada se motiv prvi put spominje, do domaćeg primjera na Slavoluku Sergijevaca, gdje orao drži u kandžama zmiju što vjerojatno predstavlja borbu Rima (orao) sa svojim neprijateljima (zmija). U Radu se ukazuje na slične motive po zidovima pojedinih crkvi, gdje orao vjerojatno utjelovljuje Krista, a zmija Sotonu. Iz svega autor zaključuje kako je od kulture do kulture tumačenje ovog motiva različito.

Elvis Orbančić autor je narednog rada, na temu »Oporučna pobožna praksa u Buzetu sredinom 16. stoljeća« (69 – 82). Ukazuje na dragocjene podatke iz notarske knjige buzetskog kanonika Ivana Snebala nastale sredinom 16. stoljeća o načinima pokapanja (individualne grobnice, bratovštinske grobnice, bratovštinske grobnice u crkvama te individualne grobnice u crkvama) i služenju misa (gregorijanske i druge mise zadužnice) te drugih običaja i praksi. Autor ističe da su župljani za spas duša Crkvi ostavljali vinograde, maslinike, vrtove, zemljišta, kuće, zlato, srebro i vino, dok postoje i dva primjera o darovanju većih posjeda, iako se na kraju ispostavilo kako su u pitanju bile obiteljske veze (sin išao u svećenike). Rad je zaključen činjenicom da oporuke ocrtavaju ukorijenjenost religije u istarskom društvu u prošlosti što potvrđuje njezin golem utjecaj na malog čovjeka, a ukazano je i na dimenziju duhovnog i društvenog života Buzeta što je dosada tek u manjoj mjeri bilo poznato stručnoj javnosti.

Sljedeći je članak djelo Alojza Štokovića, a nosi naslov »"U gradu Buzetu 1580." – Kronologija jedne apostolske vizitacije« (83 – 88). U prvom je dijelu Rada pružen pregled europske problematike u 16. stoljeću u svezi s pritiskom Osmanlija s jedne, te vjerske probleme s druge strane. Na Buzeštini je crkvena organizacija bila podređena biskupiji u Trstu, a vizitacije su se bavile i marginalijama, poput broja kaleža i svijećnjaka u pojedinim crkvama, zbog čega autor zaključuje kako je njihova funkcija odgovor na širenje reformacije u susjednim područjima. Prema dokumentima bilo je svakakvih »prijestupa«

od strane svećenika, od problema s alkoholom do održavanja »neprikladnih« veza zbog čega su neki osuđeni i izopćeni iz Crkve.

Jakov Jelinčić je autor članka »Matična knjiga umrlih 1815. – 1836.« (89 – 110). U uvodu povlači paralele između knjiga umrlih, krštenih i vjenčanih te definira i razgraničava pojmove »kum« na krštenjima i »svjedok« na vjenčanjima. Autor ističe činjenicu kako su te knjige prvorazredni izvor ne samo za praćenje ritma života i smrti, već i za povijest migracija. Na temelju istraživanja župa je Buzet u razdoblju 1815. – 1836. godine imala trend stalnog porasta stanovništva pa autor u korist tog tezi iznosi brojne analitičke podatke, poput prosječne životne dobi stanovnika, njihova društvenog statusa, načina na koje su umirali, uzroka smrti i drugo.

Slaven Bertoša, Tatjana Bradara i Nenad Kuzmanović autori su članka »Granične oznake na Bužeštini: materijalni ostaci kulturno-povijesnog naslijeđa« (111 – 131). Jedan je od ciljeva Rada pokušati utvrditi točnu rutu mletačko-austrijske granice na Bužeštini. Prema autorima ona je obilježavana kamenim oznakama, iako su je ponekad činile i granice među općinama ili šume. Prostori su razgraničenja okarakterizirani kao vrlo nesigurne zone u kojima su vrlo učestale pljačke, uzurpacije zemljišta i otimanja stoke, dok se na pojedinim mjestima nije sa sigurnošću moglo znati koje zemljište gdje pripada, zbog čega su vođeni brojni sporovi.

Sljedeći rad, na temu »Gromače i suhozidi« (133 – 137) djelo je Josipa Žmaka. U relativno sažetom tekstu autor je iznio kako se najveći broj gromača nalazi na Čićariji, da im je glavna svrha poboljšanje kvalitete pašnjaka te kako nastaju čišćenjem iskoristivih površina od kamenja. Drugi dio Rada posvećen je suhozidima, za koje autor smatra da imaju višestruku funkciju. Prva je ozidavanje obradivih površina te njihova zaštita od domaće i divlje stoke, druga stvaranje granica (međa) između parcela, a treća pravljenje vrtova na izvangradskim površinama.

Matija Nežić je autor sljedećeg članka, naslova »Minjera na kartama i elaboratima katastra Catastro Franceschino« (139 – 148). U uvodu daje pregled literature u kojoj se spominje stara tvornica za preradu rude, dok je u nastavku prema karti iz prve polovice 19. stoljeća analizirao prostorne organizacije unutar kompleksa. Od zanimljivosti ističe djelovanje crkvice *Miniera san Pietro* po kojoj je tvornica dobila ime te dobru organizaciju pogona. Pored radnih dijelova, postojale su tri stambene zgrade za radnike te mostić preko Mirne, dok je sveukupna površina kompleksa iznosila pet hektara. Članak je priveden kraju pregledom današnjeg stanja nekadašnjeg pogona, na što podsjeća svega nekoliko preostalih kamenih zidova, dok je sve ostalo zaraslo u korov.

Posljednji rad u ovom poglavlju *Zbornika* djelo je Tonija Šaine, a ima naslov »Konzervatorsko-restauratorski zaštitni radovi u crkvi sv. Jurja u Buzetu« (149 – 166). U prvom dijelu teksta autor daje kratak osvrt na povijest građevine od vremena izgradnje, preko svih preinaka i dogradnji sve do trenutka kada su završili konzervatorski radovi na njoj. U nastavku analizira pojedine dijelove unutrašnjosti objekta, oltar, pregrade, križ te detaljno opisuje sve freske, dok u drugom dijelu članka donosi iscrpan izvještaj o samoj tehnologiji konzervacije te metodologiji rada.

U drugoj cjelini, naslova »Slavko Zlatić – povodom 100. obljetnice rođenja«, objavljena su tri teksta: »Istarski skladatelj: Slavko Zlatić (Sovinjak, 1. 6. 1910. – Pula, 27. 10. 1993.)« (169 – 178) autorâ Ivane Paule Gortan-Carlin, Nikole Lovrinića i Mirjane Veljović, »Slavko Zlatić – učenik i sljedbenik Ivana Matetića Ronjgova« (179 – 184) autora Dušana Prešelja te rad »Obilježavanje 100. obljetnice rođenja Slavka Zlatića« (185 – 187) autorice Ane Pernić.

Treća cjelina nosi naslov »Iz našeg kraja«, a objavljena su tri teksta: »Školstvo Bužeštine u radovima mons. Bože Milanovića« (191 – 203) autora Bože Jakovljevića, »Buzetski turizam u brojkama« (205 – 211) autorice Nade Prodan Mraković kao i tekst »U oku filmske kamere« (213 – 218) koji potpisuje Gordana Čalić Šverko.

U četvrtoj se cjelini nalaze »Obljetnice«, kojih je objavljeno devet: »100. obljetnica gradnje Srednje škole Buzet« Matije Nežića (221 – 242), »100 godina školske zgrade i 40 godina Srednje škole Buzet« Stanislava Blaževića (243 – 246), »100 godina pčelarstva na Bužeštini« Ede Krbavčića (247 – 255), »Antifašisti obilježili 50. obljetnicu smrti A. C. Tončića« Gordane Čalić Šverko (257 – 258), »25. godina Gradske udruge umirovljenika Buzet« Ane Prodan (259 – 264), »U prilog 25 godina djelovanja Parka« Ervine Šurković-Kisiček (265 – 268), »20 godina bratimljenja udruženja obrtnika Siska i Buzeta« Vlatka Čakširana (269 – 271), »Deseta obljetnica Politehnike Pula (2000. – 2010.) – studij u Buzetu« Jadranke Katarinčić-Škrlić (273 – 292), »Pet godina provedbe Programa Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama na području Grada Buzeta i Općine Lanišće« Sanje Rupena (293 – 299).

Peta cjelina pod nazivom »Prikazi« sadrži četiri recenzije: »Projekt Buzetska naušnica« (303 – 306) autorice Elene Grah Ciliga, »Ostavština Slavomira Cerovca (Mira Blazinčića)« (307 – 320) autora Saše Nikolića, »Zagonetno putovanje Mladena Kušeca« (321 – 325) autorice Ane Pernić te »Zbornik Hum i Humščina« (327 – 328) autorice Mirjane Pavletić.

Slijede »Literarni prilozi« – cjelina u kojoj se nalaze četiri teksta, »Zaludu kletve i molitve« Miroslava Sinčića (331), »Bavulj tete Ane« Marije Ribarić (332), »Zmajeva brazda« Ane Pernić (333 – 334) te »Anegdote« Bruna Cotića (335 – 336).

Sedma cjelina pod naslovom »Biografije« ima jedan tekst, »Ivan Šestan Nino 1938. – 2010.« (339 – 340) autora Denija Šestana, a posljednja, osma cjelina »Sport« sadrži dva teksta Siniše Žulića, »"Trio Buzet" u trećoj europskoj završnici« (343 – 344) te »Europski nastupi buzetskih rukometaša« (345 – 348), dok je na samom kraju članak Velimira Božića »Mladi nogometaši – prvaci Istre« (349 – 350).

Ovogodišnje izdanje *Zbornika* vrlo je vrijedan doprinos poznavanju kulturnih, znanstvenih i sportskih djelatnosti na Bužeštini te se predstavljanje novoga broja tradicionalno očekuje u sklopu znanstveno-stručnog skupa »Buzetski dani 2012.«.

Ivan Žagar